

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПОЧАТКУ КРИМІНАЛЬНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ПРАКТИЦІ МКС ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Початок досудового розслідування є ключовим етапом кримінального провадження, який визначає подальший вектор здійснення кримінального переслідування, а також рівень забезпечення прав і свобод людини. В умовах трансформації кримінальної юстиції України та її орієнтації на міжнародні стандарти особливої актуальності набуває дослідження підходів до ініціювання кримінального розслідування, сформованих у практиці МКС.

Національна модель початку досудового розслідування закріплена у Кримінальному процесуальному кодексі України, який встановлює обов'язок слідчого або прокурора внести відомості до ЄРДР невідкладно, але не пізніше 24 годин після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення [1]. Такий підхід забезпечує оперативність реагування держави, однак у правозастосовній практиці нерідко набуває формального характеру. Внесення відомостей до ЄРДР фактично не передбачає оцінки їхньої обґрунтованості, що створює передумови як для безпідставного відкриття кримінальних проваджень, так і для зловживань процесуальними правами.

На відміну від цього, у діяльності Міжнародного кримінального суду застосовується більш складний механізм початку кримінального розслідування. Відповідно до статті 53 Римського статуту МКС прокурор, отримавши інформацію про можливе вчинення злочинів, що підпадають під юрисдикцію Суду, здійснює попереднє вивчення (*preliminary examination*), у межах якого визначає наявність достатніх підстав для відкриття розслідування [2]. У процесі такої оцінки враховуються питання юрисдикції, прийнятності справи, зокрема з огляду на принцип комплементарності, а також інтереси правосуддя.

Важливо підкреслити, що попереднє вивчення у МКС не є формальною процедурою, а передбачає ґрунтовний аналіз фактичних даних та правових підстав. Як зазначається в офіційних матеріалах Офісу прокурора МКС, цей етап має на меті забезпечення того, щоб розслідування розпочиналося лише за наявності достатнього рівня обґрунтованості та відповідності критеріям Статуту [3]. Такий підхід дозволяє уникнути необґрунтованого втручання у права осіб та забезпечує ефективне використання ресурсів Суду.

Порівняння національної моделі з підходом МКС свідчить про суттєві відмінності у розумінні сутності початку кримінального розслідування. В Україні домінує принцип обов'язковості внесення відомостей до ЄРДР, який фактично виключає можливість попередньої оцінки заяви чи повідомлення. У свою чергу, у практиці МКС застосовується концепція обґрунтованості, що

передбачає необхідність встановлення достатніх підстав для початку розслідування.

Разом із тим слід враховувати, що національна модель спрямована на забезпечення реалізації права особи на звернення та доступ до правосуддя, що відповідає положенням Конституції України [4]. Саме тому запровадження елементів підходу МКС не повинно призводити до обмеження цього права. Натомість доцільним є пошук балансу між доступністю правосуддя та необхідністю запобігання зловживанням.

Одним із пріоритетних векторів модернізації кримінального процесуального права України є розробка чітких параметрів обґрунтованості для початку досудового розслідування. Це передбачає створення методології аналізу заяв і повідомлень, яка, не порушуючи приписів ст. 214 КПК України, дозволить оптимізувати процес ухвалення процесуальних рішень. Ключова роль у забезпеченні законності на цій стадії відводиться прокурору, який здійснює процесуальний нагляд.

Поряд із цим, важливо інтегрувати міжнародний досвід щодо встановлення критеріїв достатності підстав для початку розслідування. Досвід Міжнародного кримінального суду підтверджує, що деталізовані стандарти посилюють правову визначеність та запобігають процесуальним зловживанням. Водночас адаптація таких норм у вітчизняну практику має бути поетапною та враховувати специфіку національної правової системи.

У контексті зазначеного варто звернути увагу і на те, що практика Міжнародного кримінального суду формує не лише процедурні, а й ціннісні орієнтири початку кримінального розслідування. Йдеться про пріоритет змістовної оцінки інформації над формальним реагуванням на будь-яке повідомлення про правопорушення. Запропонований підхід ґрунтується на принципі високої відповідальності за початок кримінального переслідування, оскільки воно неминуче створює ризики для обмеження конституційних прав особи. Світові стандарти підкреслюють, що справедливість судочинства повинна забезпечуватися вже на старті провадження, що є фундаментальною умовою формування суспільної довіри до органів правопорядку.

Отже, аналіз практики Міжнародного кримінального суду вказує на необхідність поєднання безперешкодного доступу до правосуддя з вимогою змістовної обґрунтованості перших процесуальних кроків. Інтеграція таких механізмів у національну практику стане дієвим інструментом посилення законності та підвищення результативності досудового слідства.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. No 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Rome Statute of the International Criminal Court: adopted on 17 July 1998. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>
3. Office of the Prosecutor. Policy Paper on Preliminary Examinations. International Criminal Court, 2013. URL: <https://www.icc->

4. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. No 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Хізанов Олексій Дмитрович

курсант 3-го курсу НАВС

Науковий керівник:

Зарубей Вікторія Володимирівна

професор кафедри кримінального процесу

НАВС, кандидат юридичних наук,

професор

ВИКОРИСТАННЯ ВІДОМОСТЕЙ, ОТРИМАНИХ З КАМЕР ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ, У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Відомості, отримані з камер відеоспостереження, дедалі частіше стають одним із перших джерел фактичної інформації під час досудового розслідування кримінальних правопорушень. Для слідчого такі провадження часто починаються не лише з показань потерпілих або очевидців, а з необхідності швидко встановити маршрут особи, транспортний засіб, час перебування біля певного об'єкта, коло контактів, момент залишення предмета, переміщення речей, поведінку учасників події до і після її вчинення. Особливо це помітно у провадженнях, де подія відбулася в публічному місці, біля об'єкта інфраструктури, на дорозі, у транспорті, біля закладу торгівлі, житлового комплексу або в іншому просторі, який охоплюється камерами відеоспостереження. У таких випадках відеозапис дозволяє побачити подію в часовій послідовності й перейти від загального повідомлення про кримінальне правопорушення до конкретних перевірюваних фактів.

Використання таких відомостей у доказуванні здійснюється за правилами, визначеними Кримінальним процесуальним кодексом України. Відповідно до статті 84 цього Кодексу доказами у кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому законом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність або відсутність обставин, що мають значення для кримінального провадження [1]. Допустимість відеозапису залежить від того, чи був він отриманий у передбаченому законом порядку, чи зрозуміле його походження і чи може суд перевірити зміст такого запису разом з іншими матеріалами кримінального провадження. Сторона обвинувачення відповідно до статті 93 Кримінального процесуального кодексу України може витребувати й отримувати речі, документи та відомості від фізичних і юридичних осіб, а матеріальний носій із відеозаписом може визнаватися речовим доказом, якщо містить відомості про обставини кримінального правопорушення [1]. Тому відеозапис із камери спостереження може мати